

VPLYV KOMODITNÝCH REŽIMOV NA PESTOVATEĽSKÉ PLOCHY A OBCHOD POĽNOHOSPODÁRSKÝCH PRODUKTOV

INFLUENCE OF COMMODITY REGIMES ON PRODUCTION ACREAGES AND TRADE OF AGRICULTURAL PRODUCTS

Banai Tóth Pavol

If reform of CAP and its orientation on market producers and consumers as well as schemes of commodity regimes are considered, and we are aware of narrow relation of Slovak and European markets through market prices, we can evaluate dependence of production acreage and price of a certain commodity. Dependence is measurable between price of a commodity in a certain year and acreage of the same commodity in the next year. In this article we analyse commodity – wheat.

commodity regime, commodity trade, Common Agricultural Policy, price policy

Stabilizačná poľnohospodárska politika sa snaží minimalizovať alebo redukovať fluktuácie cien a množstiev poľnohospodárskych komodít. Rozsiahla fluktuácia cien môže viesť k neefektívnemu využitiu výrobných a spracovateľských zdrojov. Z pohľadu konkurencieschopnosti a obchodu samostatnú skupinu nástrojov tvoria komoditné režimy (priame platby, kontrola ponuky, programy skladovania). Výrobcovia a spotrebitelia sú averzní voči riziku a ich užitočnosť rastie so stabilnejším prostredím. Hlavným prínosom komoditných režimov bola stabilizácia variácie v ponuke potravín a cien výrobcov. Komoditné režimy redukovali nestabilitu a počas ekonomických cyklov pomohli udržať finančne slabé rodinné farmy v činnosti. Je potrebné povedať, že pozitívne efekty boli dosiahnuté za značných krátkodobých spoločenských nákladov s rozsiahlymi transferovými platbami. Z dlhodobého hľadiska komoditné režimy z pôvodnými zámermi budú spôsobovať environmentálnu degradáciu, chudobu a problémy finančného charakteru.

Rôznorodosť záujmov účastníkov trhu spôsobuje problémy pri zabezpečovaní ekonomickej efektívnosti a flexibility režimov v záujme potravinovej potreby.

Vlastná práca

Na Slovensku v roku 2001 dosiahla produkcia obilnín (vrátane kukurice na zrno) objem 3 212 tis. ton (45,9 % vyšší ako v roku 2000). Táto produkcia je porovnateľná s dlhodobým priemerom, ktorý v uplynulých 10 rokoch dosiahol objem 3 348 tis. ton.

Celková ponuka obilnín v hospodárskom roku 2001 – 2002 dosiahla objem 3 686,1 tis. ton obilnín. Pri 18,2 % medziročnom raste domácej spotreby a 84,2 tis. ton vývozu dosiahli zásoby obilnín k 30. 6. 2002 objem 496,6 tis. ton. Pre úrodu roku 2001 bola stanovená kvóta predaja potravinárskej pšenice v objeme 600 tis. ton. Pestovatelia do 30. 6. 2002 predali 637 tis. ton tejto komodity, čím splnili rozpísanú kvótu predaja na 106 %.

Pre hospodársky rok 2002-2003 dosiahli oševné plochy obilnín na výmeru 820,2 tis. ha, zberové plochy dosiahli 818,5 tis. ha. Pri priemernej hektárovej úrode 4,02 t. ha⁻¹ možno očakávať produkciu obilnín v objeme 3 286,8 tis. ton a celkovú ponuku v objeme 3 783,4 tis. ton. Pri uvedenej ponuke možno očakávať domácu spotrebu obilnín v objeme 3 107,5 tis. ton a vývoz v objeme 263,2 tis. ton. V dôsledku uvedených zmien dosiahli zásoby obilnín k 30. 6. 2003 objem 363,7 tis. ton.

Bilancia obilnín na Slovensku

TAB. Č. 1

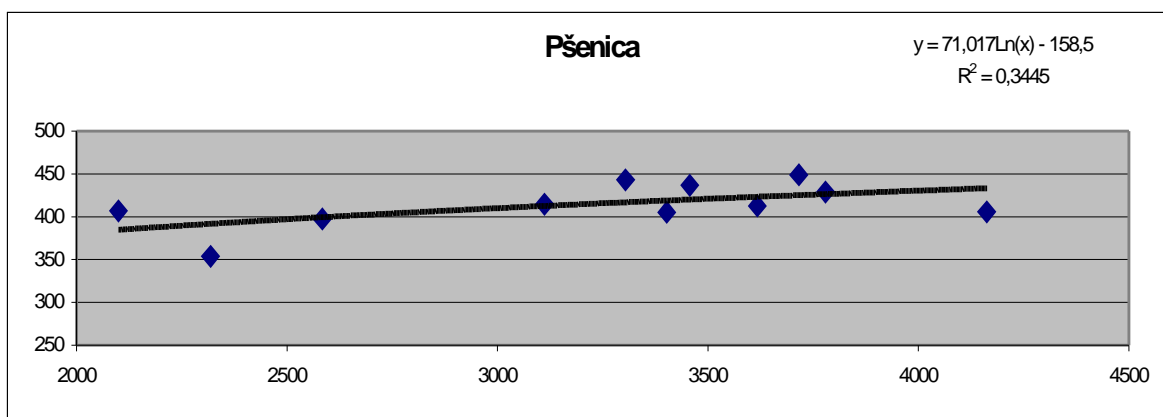
UKAZOVATEĽ	MJ	SKUTOČNOSŤ		VÝHLAD
		2000-2001	2001-2002	2002-2003
OSEVNÁ PLOCHA	TIS. HA	838,2	850,7	820,1
ZBEROVÁ PLOCHA	TIS. HA	812,4	825,6	818,5
HEKTÁROVÁ ÚRODA	T. HA ⁻¹	2,71	3,89	4,02
PRODUKČIA	TIS. T	2201,3	3212,0	3286,8
POČIATOČNÉ ZÁSoby	TIS. T	269,2	429,5	496,6
DOVOZ	TIS. T	571,1	45,3	52,7
OSTATNÉ ZDROJE	TIS. T	38,6	0,0	0,0
CELKOVÁ PONUKA	TIS. T	3080,8	3686,8	3836,1
DOMÁCA SPOTREBA	TIS. T	2610,5	3039,0	3107,5
- POTRAVINÁRSKA	TIS. T	954,2	988,7	1152,6
- OSIVÁRSKA	TIS. T	157,1	163,9	155,7
- KŔMNA	TIS. T	1247,7	1585,3	1575,5
- OSTATNÁ	TIS. T	251,5	301,1	223,7
VÝVOZ	TIS. T	40,8	84,2	268,5
OSTATNÉ VÝDAJE	TIS. T	0,0	67,0	49,6
CELKOVÉ POUŽITIE	TIS. T	2651,3	3190,2	3425,6
KONEČNÉ ZÁSoby	TIS. T	429,5	496,6	410,5

ZDROJ: MP SR, ŠÚ SR, COLNÉ RIADITEĽSTVO SR, VÚEPP

Podľa väčšiny relevantných ekonomických inštitúcií vrátane OECD podporné schémy Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ (CAP) výrazne narúšajú trhové prostredie. Popri finančných transferoch sa to deje predovšetkým dvoma spôsobmi:

1. narúšaním fungovania trhových cien cez politiku vysokých vnútorných cien (intervencie a colná ochrana), ktoré často vedú k nadprodukcii a potrebe kvót či intervenčných nákupov a exportných dotácií;
2. výrazným ovplyvňovaním produkčných rozhodnutí farmárov zviazanosťou dotačnej podpory a produkcie, čo vedie k orientácii farmárov nie na produkciu komodít s komparatívnymi výhodami ale na produkciu podporovaných komodít.

Kým cenovú politiku EÚ môže SR ovplyvniť iba cez svoju účasť na reforme CAP, zviazanosť podpory a produkcie úplne odstraňuje aplikácia "jednotnej platby na plochu" – single area payment (SAP). Schéma SAP je v tomto zmysle "nezviazaná" – "decoupled". SR a farmári získajú podporu z rozpočtu ES bez ohľadu na to, ktoré komodity sú podporované priamymi platbami. Farmy v SR sa tak budú môcť orientovať na výrobu, ktorú považujú za najefektívnejšiu, ktorá zodpovedá požiadavkám spotrebiteľov a trhu. Podľa metodík OECD a WTO takáto podpora minimálne narúša trh. Zároveň je "nezviazanosť" aj základnou črtou navrhovanej reformy CAP. Farmári v SR by sa tak mohli orientovať podľa trhových podnetov o rok skôr ako farmári v starých členských štátoch. Reštrukturalizácia v tomto smere by po prijatí reformy bola komparatívnou výhodou pre farmárov v SR oproti farmárom v súčasných členských štátoch EÚ.

Zdroj: MP SR

Pri pšenici je podiel variability premennej vysvetlený regresným modelom 0,34, čo znamená, že iba na 34 percent je vysvetlená závislosť zberovej plochy v roku 1 od výkupnej ceny roku 0. Teda, poľnohospodári sa o veľkosti obhospodarovanej plochy pšenice nerozhodovali na základe výkupnej ceny úrody roku 0. Na rozhodovanie výrobcov o veľkosti plochy, ktorú obsejú pravdepodobne vplývali iné činitele. Predpokladáme, že veľkosť zberovej plochy pšenice je pod vplyvom tradície pestovania tejto komodity na našom území.

Súhrn

Kým cenovú politiku EÚ môže SR ovplyvniť iba cez svoju účasť na reforme CAP, zviazanosť podpory a produkcie úplne odstraňuje aplikácia SAP. Schéma SAP je v tomto zmysle “nezviazaná” – “decoupled”. SR a farmári získajú podporu z rozpočtu ES bez ohľadu na to, ktoré komodity sú podporované priamymi platbami. Farmy v SR sa tak budú môcť orientovať na výrobu, ktorú považujú za najefektívnejšiu, ktorá zodpovedá požiadavkám spotrebiteľov a trhu. Farmári v SR by sa tak mohli orientovať podľa trhových podnetov o rok skôr ako farmári v starých členských štátoch. Ak zohľadníme reformu SPP a jej snahu o orientáciu výrobcu na trh a na požiadavky spotrebiteľa, ak zohľadníme schémy fungovania komoditných režimov obilnín a olejní (Príloha č.1), ich vzájomnú previazanosť ako substitútov a prepojenosť slovenského a európskeho trhu prostredníctvom cien, môžeme vytvoriť závislosť medzi cenou danej komodity a jej zberovou plochou v nasledujúcom hospodárskom roku. V článku je analyzovaná závislosť medzi cenou a zberovou plochou vybranej komodity – pšenice.

Kľúčové slová: komoditné režimy, komoditný obchod, Spoločná agrárna politika, cenová politika

Použitá literatúra

KUZMA, F.: Vplyv vstupu do EÚ na agrárny sektor SR. In: Sborník prací z mezinárodního vědeckého semináře „Perspektivy agrárního sektoru po jeho začlenění do evropských struktur“ Kostelec nad Černými Lesy: ČZU Praha, 2003, s.148-151. ISBN: 80-213-1085-5

PODOLÁK, A.-SERENČĚŠ, R.: Postavenie agrokomodít v medzinárodnom obchode. In: Zemědělská ekonomika, ročník 49, 2003, Praha, s.391-395, ISSN 0139-570X

Kontaktná adresa:

Ing. Banai Tóth Pavol, Katedra ekonomiky a manažmentu, FEM SPU Nitra,
mail: banai@selye.sk

Oponent:

Ing. Marek Dvořák, PhD.